

האשה והבנות, (8) אחריות המכירה היא איתמי.

ופרכינן: פשיטא!?

ומשנינן: אכן דין אלמנה שמכרה לא איצטריכא ליה, כי פשוט הוא שהאחריות היא על היתומים.

כי איצטריך ליה לרב יוסף לחדש, שבי דינא דזבן אחריותא איתמי, כי מהו דתימא, שמא תאמר אם לא שחידש רב יוסף:

כל דזבין מבי דינא [כל הקונה מבית הדין], ק-ב אדעתא דנפיק (1) ליה קלא הוא דזבין, [על דעת שהקול יוצא על מכירה זו] היות ובית הדין מוכר בהכרזה, ואילו היו עוררין על שדה זו, ודאי שהיו כבר באים, ולכן קונה הוא מלכתחילה בלי אחריות. (2)

קא משמע לן שבאחריות הוא קונה, ואחריותו היא על היתומים!

שנינו במשנה: שום הדיינין שפיחתו שתות

ודחינן לא, דכולי עלמא בין רב דימי ובין רב ספרא טוברים: "טעה בדבר משנה חוזר", ואילו היה כבר רבי לאחר המעשה אכן היה מחזירו משום שטעה בדבר משנה.

אלא דמר — רב דימי — סבר: הכי הוה מעשה, שעשה רבי והחזיר.

ומר — רב ספרא — סבר: הכי הוה מעשה, שעדיין לא עשה רבי מעשה אלא "ביקש" לעשות מעשה.

אמר רב יוסף:

ארמלתא דזבינה אלמנה שמכרה שדה של יתומים למזונותיה או לכתובתה —

אחריות המכירה היא איתמי, שאם נמצאת השדה גזולה או משועבדת לאחר וטרפה בעל החוב מן הלוקח בחובו, חוזר הלוקח על היתומים, שהאלמנה שליח של היתומים היתה. (7)

ובית דין דזבין שדה של יתומים למזון

לאלמנה על שדה זה ולא כלום, והמקח חוזר.

8. כן ביאר רש"י, וראה בספר "הפלאה" שנתן טעם למה פירש רש"י כן, וראה עוד מה שכתב בזה ב"בית יעקב".

1. כן היא גירסת רש"י.

2. הקשו בספר "הפלאה" וב"בית יעקב": לפי מה שפירש רש"י שהנידון הוא בבית דין שמוכרים לצורך מזון האשה והבנות, אם כן הרי מוכרים הם בלי הכרזה, כמבואר לעיל ברש"י פז א שלמזון האשה והבנות מוכרים בלי הכרזה, והוא בכלל "מזוני" האמור שם [ובעמוד זה] שמוכרין בלי הכרזה!?

וראה מה שכתבו שם בזה.

7. כן הוא לשון רש"י כאן; ולעיל צו א כתב רש"י: "הואיל ועליהן היה החוב", והיינו דמטעם זה חשובה האלמנה כשליח של יתומים; והאחריות היא מאותן קרקעות שירשו היתומים מאביהם, חלקת מחוקק קג ה, וראה בהערה לעיל צו א בענין זה.

וחדוש יש בדברי רש"י שאם נמצאת השדה גזולה, חשובה האלמנה כשליח של יתומים, שהרי אם אכן גזולה היא נמצא שאין לאלמנה כל תביעה עליהם בשדה זו שהרי לא ירשוה מאביהם, ואם כן בפשוטו אין היא שליחה שלהם.

ובתוספות ר"ד השיג על רש"י, שאם היתה השדה גזולה, נמצא שמקח טעות הוא, שהרי אין

שום היתומים שלשים יום, כלומר: כשצריכים למכור מנכסי יתומים כדי להגבות לבעל חוב את חובו, צריכים לשום תחילה את ערך הנכסים, ולהכריז שכל הרוצה ליקח יבא ויקח ביותר משומא זו, ומכריזין עליהם שלשים יום.

**ושום החקדש גזבר המוכר שדה של הקדש ששים יום.**

ומכריזין בבוקר שהוא שעה שהפועלים יוצאים לעבודתם, ובערב שהוא שעה שהפועלים חוזרים מעבודתם.

הרי ששינונו במשנה, שצריך הכרזה, ואם כן מי שלא עשה כן הרי הוא טועה בדבר השנוי במשנה; ואם כן למה אמר רב יוסף שבית דין המוכרים בלי הכרזה "נעשו" כמי שטעו בדבר משנה, והרי טעו ממש!?

ומשינין: **אי מההיא דהמשנה בערכין הוה אמינא: הני מילי שליח, אבל בית דין לא.**

**קא משמע לן שאף בית הדין צריך הכרזה.**

**איתיביה רב אשי לאמימר ממשנתנו:**

**שום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל.**

הא אם מכרו בית הדין שוה בשוה שלא פחתו ולא הותירו — מכרן קיים.

**מאי לאו, האין כן הדבר שמשנתנו עוסקת בדלא אכרוז [וכפי שהגמרא מוכיחה בהמשך מן הסיפא]!?**

או הותירו שתות מכרן בטל, רבן שמעון בן גמליאל אומר: מכרן קיים, אם כן מה כח בית דין יפה:

מפרשת הגמרא: **ועד כמה יטעו בית הדין ויהיה מכרן קיים לדעת רבן שמעון בן גמליאל?**

**אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששת: עד פלגא [עד חצי], כלומר: אם הטעו את המוכר, הרי ששיעור האונאה הוא חצי מהמחיר האמיתי של הנכסים, וכגון שמכרו שוה מאתים במנה, ואם הטעו את הלוקח, הרי ששיעור האונאה הוא מחצית מן המחיר שגבו מן הלוקח, וכגון שמכרו שוה מנה במאתים.<sup>(3)</sup>**

**תניא נמי הכי כדברי רב ששת:**

**אמר רבן שמעון בן גמליאל: בית דין שמכרו שוה מאתים במנה והונו את המוכר, או שמכרו שוה מנה במאתים והונו את הלוקח, הרי מכרן של הדיינין קיים, ומשמע: עד שיעור זה ולא יותר.**

**אמר אמימר משמיה דרב יוסף:**

**בית דין שמכרו בלא הכרזה, נעשו כמי שטעו בדבר השנוי במשנה, וחוזרין [המקח מתבטל], ואין אומרים "מה שעשה עשוי וישלם מביתו", אלא המקח חוזר.**

תמהה הגמרא על לשון **"נעשו כמי שטעו"**, שהרי **ודאי טעו** בדבר השנוי במשנה!?

**דהא תנן שצריך הכרזה במשנה בערכין:**

3. ראה מה שתמה בשיעור זה בספר "הפלאה".

הרי שמכירת בית הדין בלי הכרזה היא קיימת! (4)

לא, משנתנו עוסקת ב**דאכרוז**.

תמזה על כך הגמרא:

הא **מדיספא** של משנתנו **בדאכרוז** **הוי רישא בדלא אכרוז**, הרי אם הסיפא של משנתנו עוסקת באופן שהכרזו, הרי בהכרח שהרישא עוסקת בלי הכרזה.

כלומר: הרי שנינו בסיפא שאם עשו הכרזה מוכן קיים אפילו בטעות יתירה משתות, ובהכרח שהרישא המגבילה את טעותם לשתות עוסקת בדלא אכרוז!?

דקתני **סיפא** דמשנתנו:

**אם עשו אגרת בקורת** דהיינו הכרזה, **אפילו מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה, מוכן קיים**.

**אלא** מישבת הגמרא באופן אחר את הראיה ממשנתנו שאם מכרו בית דין בלא הכרזה מוכן קיים:

**לעולם** משנתנו **בדלא אכרוז**, וכפי שמוכח מן הסיפא של המשנה.

**ולא קשיא** ממשנתנו על אמיר שאמר: בית דין שמכרו בלי הכרזה חוזרין, כי:

**כאן** — בדברי אמיר — **בדברים שמכריזין עליהן**.

**כאן** ברישא של משנתנו — **בדברים שאין מכריזין עליהן**, וכדמפרש ואזיל.

מפרשת הגמרא: **ואלו הן דברים שבית דין מוכרים ואין מכריזין עליהן**:

**העבדים והמטלטלין והשטרות** שמוכרים שטרי חוב של יתומים (5) לאחרים. (6)

ומפרשת הגמרא את טעם כולם:

**עבדים טעמא מאי** אין מכריזין עליהן?

כי **שמא ישמעו** העבדים שעומדים למכור אותם, **ויברחו!**

וטעם **מטלטלין ושטרות** שאין מכריזין עליהם, הוא משום **שמא יגנבו** המטלטלין והשטרות כשנאספים האנשים לראותם כדי ללוקחם.

**ואיבעית אימא** לישב את הקושיא ממשנתנו על אמיר:

5. כן כתב רש"י, ובפשוטו לאו דוקא של יתומים, והוא הדין של כל בעל חוב, ראה בהערה לעיל בשם ספר "הפלאה".

6. הוקשה לתוספות, איך משכחת לה שימכרו בית הדין שטרות של יתומים, והרי מטלטלין של יתומים אין משתעבדים לבעל חוב, ושטרות הרי מטלטלים הם!?

ופירשו התוספות, כגון שייחדן אביהן לאמן בכתובתה, או באלמנה שתפסה מחיים.

4. משמע שבמשנתנו אין מוכן קיים משום שטעו בדבר משנה, והיינו משום שכן איתא במשנה בערכין; והקשה בספר הפלאה, לפי מה שכתב רש"י בקדושין מב א, שמשנתנו כששמו את נכסי הלוה ולא את נכסי היתומים, שאם כן מנין לנו שצריך הכרזה אף בנכסים שאינם של יתומים, וכמו שהביא שם מדברי הרמב"ם שבזה אין צריך שלשים יום, ואם כן אפשר שאין צריך גם הכרזה! וראה מה שכתב שם.

כאן בדברי אמימר בשעה שמכריזין, כלומר שיש שהות כדי להכריז.

מעולם לא עשו אגרת בקורת [הכרזה] בנהרדעא [עירו של רב נחמן].

כאן במשנתנו בשעה שאין מכריזין, וכדמפרש ואזיל שפעמים אין שהות להכריז.

סבור מינה, היו סבורים השומעים בטעם הדבר, שהוא משום דבקאי בית דין של נהרדעא בשומא.

דאמרי נהרדעי:

אמר להו רב יוסף בר מניומי:

כשמוכרין בית דין נכסים של יתומים:

לדידי מיפרשא לי מיניה דרב נחמן עצמו [באזני שמעתי מרב נחמן], שהטעם הוא:

א. לברגא, כדי לפרוע למלך מס הגולגולת של היתומים.

משום דקרי להו ללוקחים בני אבלי נכסי דאכרזתא [אוכלי נכסים שנמכרו בהכרזה], שמזלזלים אנשים בלוקחים שקנו בהכרזה, כי מתוך לחץ של חוב נמכרים הנכסים מתחת למחירם; ומתוך כך נמנעים אנשים לקנות בהכרזה ובפרסום, ולכן מוכרים בלי הכרזה.

ב. למזוני של האשה הבנות והיתומים.

ג. ולקבורה של אביהם או היתומים.<sup>(7)</sup>

מזבנינן בלא אכרזתא [מוכרים את הנכסים בלא הכרזה], כי אין שהות ומתון לכך.<sup>(8)</sup>

ואיבעית אימא:

אמר רב יהודה אמר שמואל:

כאן בדברי אמימר במקום שמכריזין.

מטלטלין של יתומים שיש לחוש בהם שמא יגנבו או ירקיבו,<sup>(9)</sup> שמין אותן ומוכרין אותן לאלתר סמוך למיתת אביהם, שלא יאבדו.

כאן במשנתנו במקום שאין מכריזין.

דאמר רב נחמן:

ומה שלא פירשו שמוכרים אותם לצורך מזונותיהם של היתומים, היינו משום שלמזונות הרי אין מכריזין, כמבואר בהמשך הסוגיא.

7. נתבאר על פי רש"י לעיל פז א.

להוכיח כן מסוגיין, לפי מה שפירש רש"י בקדושין מב א, דמשנתנו "שום הדיינין" מיירי כששמו את הנכסים לבעל חוב עצמו, [וכמובא בהערה במשנתנו], ואם כן תיקשי, האיך משכחת שימכרו לצורך שלשת דברים אלו לבעל חוב עצמו!?

8. כתבו התוספות לעיל פז א: הא לא איצטריך למימר שלא יניח אביהן מטל בבזיון עד שישימו ויכריזו, אלא אם לוו לצורך קבורה מזבנינן לצורך זה החוב בלא הכרזה, שלא תהא מכשילו לעתיד.

ובהכרח שכוונת הגמרא לפרש את משנתנו כגון שלוו לצורך שלשת דברים אלו, ומגבים בית הדין את הנכסים ללווים עצמם.

ובספר "הפלאה" ד"ה והנה רש"י כתב

9. מאירי.

רב חסדא אמר בשם אבימי:

מטלטלין של יתומים מוכרין אותן לשווקים, כלומר: ביום השוק.

ולא פליגי שמואל ואבימי:

הא דאבימי באופן דמיקרב שוקא [קרוב יום השוק].<sup>(10)</sup>

הא דשמואל כגון דמרחק שוקא [יום השוק רחוק].

רב כהנא הוה בידיה שכרא דרב משרשיא בר חילקאי יתמא [בידיו של רב כהנא היה מופקד שכר של רב משרשיא בר חילקאי כשהיה רב משרשיא יתום].

שחייה [השהה רב כהנא את השכר] ולא מכרו עד ריגלא [הרגל] שאז נצרכים האנשים לשכר לכבוד הרגל.

כי אמר רב כהנא: אע"ג דבינתיים נפל ביה בשכר איצטתא [טעם הקרוב להחמין], מכל מקום ברגל מיתני זוזי חריפא [מתקבל תמורתם כסף מזומן], שהכל צריכים אז לכך, ומביאים הם כסף מזומן ואין מקיפים להם, ונמצא שטובת היתומים הוא שימתינו מלמוכרו עד הרגל.

רבינא הוה בידיה חמרא [יין] דרבינא זוטי יתמא בר אחתיה [בידיו של רבינא היה מפקד יין של רבינא זוטי בן אחותו כשהיה רבינא זוטי יתום].

הוה לדידיה לרבינא הגדול נמי חמרא שלו [ואף לרבינא היה ין שלו].

הוה קמפיק ליה לסיכרא, היה רבינא מעלה את יינו למקום שנקרא סיכרא כדי למוכרו.

אתא בא רבינא לקמיה דרב אשי, אמר שאל ליה:

מהו לאמטוי בהרן [האם מותר לי להביא את היין של היתום אתי כדי למוכרו בסיכרא], או שמא עלי מוכרו מיד.

אמר ליה רב אשי לרבינא:

זיל, לא עדיף מדידך [לך ומכור את יינם עם שלך, שאין שכר של היתומים טוב משלך], כלומר: כיון שבשלך אתה עושה כן, אינך מחויב ליתומים יותר משלך.<sup>(11)</sup>

הקדמה:

א. ממאנת: הקטנה אין לה קדושין ונישואין מן התורה אלא על ידי אביה; ומכל מקום תקנו חכמים: אף קטנה שאין לה אב להשיאה, שישואה אחיה ואמה, או על ידי עצמה משתהא ראויה לכך; ותיקנו כן כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר, כי הקטנה אינה יודעת לעמוד בפיתוי.

קטנה שנישאה שלא על ידי אביה ואינה רוצה יותר בבעלה, הרי היא "ממאנת" בו דביבור בעלמא ויוצאת, ומיאון זה עוקר את

10. כתב המאירי: ואם היה זמן השוק קרוב, והוא מכיר שהמתנת יום השוק מועיל בה, ממתין, הכל לפי ראות עיני בית הדין או  
11. שאינו מחוייב ליתום יותר משל עצמו, מאירי.

10. כתב המאירי: ואם היה זמן השוק קרוב, והוא מכיר שהמתנת יום השוק מועיל בה, ממתין, הכל לפי ראות עיני בית הדין או

אשה המביאה עמה קרקעות או נכסים אחרים מבית אביה לבית בעלה, אך אינה מכניסה לו אותם בנדונייתה, נקראים "נכסי מלוג", והבעל אוכל פירות מתקנת חכמים והגוף שייך לאשה, ומשמת או גירשה חוזר הקרן לאשה. ותיקנו חכמים שיתחייב הבעל לפדות את האשה אם ישבוה ["פרקונה"]. ותקנה זו היא תחת הפירות שהבעל אוכל ומ"תנאי כתובה" הם.

גירש הבעל את אשתו שוב אינו אוכל פירות, אבל אותם פירות שכבר הם בעין בשעת הגירושין אוכל אותם הבעל.

כשם שהוא אוכל פירות משדה שהכניסה לו אשתו, כך משתמש הוא בכל דבר שהכניסה לו, ותשמישים אלו אף הם נקראים "פירות"; ונחלקו אמוראים [בסוף הסוגיא], אם הכניסה לו בגדים המתבלים תוך כדי לבישתם, אם זכותו של הבעל ללובשם ולבלותם, או שהתשמש בבגדים ככילוי הקרן הוא, שאין הבעל מותר בו, ולכן ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות, ומהלך הסוגיא הוא כדעת הסובר שאין לבעל זכות להשתמש בבגדים ולבלותם.

### ג. כתובה ונכסי צאן ברזל:

הנושא את הבתולה, לכשיגרשנה או ימות הרי הוא חייב מאתים זוז, והנושא את האלמנה, מנה; ואם רצה להוסיף, מוסיף.

כמו כן מקבל על עצמו הבעל בכתובה, אחריות על "נכסי צאן ברזל" שהכניסה לו האשה בנדונייתה, והוא משתמש בהן ועושה בהם כחפצו, אלא שמקבל על עצמו להשיב את שומתם – כפי שהיא בשעת הנישואין – לכשיגרשנה או ימות.

הנישואין למפרע; ואולם אם לא מיאנה בו ורצה בעלה לגרשנה, הרי זה נותן לה גט כלשאר נשים.

ב. שניה: מלבד הקרובות שאסרה התורה לישא וחייב עליהן כרת, הוסיפו חכמים "שניות לעריות" ואסרום, והן קרובות בדרגת קורבה שניה, וכגון אם אמו [שאמו היא "ראשונה" ואסורה מן התורה, ואמה היא "שניה" ואסורה מדברי סופרים], ובברייתא המובאת בגמרא יבמות כא א, מבוארות כל השניות לעריות שאסרום חכמים.

ג. איילוניות: אם נישאה ולא הכיר בה בעלה בשעת הנישואין שהיא איילונית, הרי קידושה קדושי טעות הן; ואם הכיר בה בשעת הנישואין או שהכיר בה ולא גירשה, הרי היא אשתו.

משנתנו והסוגיה שלאחריה עוסקות בהבדל שבין שלשת הנשים שזכרו לעיל, לבין שאר הנשים, לענין חובות וזכויות שיש לבעל באשתו ולאשה בבעלה, ולשאר דברים שהם תוצאה מן הנישואין.

### חובות וזכויות ממוניות שבין בעל לאשתו:

א. מזונות, מעשה ידי האשה ומציאתה: אשה כל זמן שהיא תחת בעלה, בעלה חייב במזונותיה, ואף אם מת הרי היא ניזונת מנכסיו ומ"תנאי כתובה" הוא, ואם גירשה אינה ניזונית, ותיקנו חכמים בתמורה שיהיו מעשה ידיה של הבעל, ואף את מציאתה אמרו חכמים שתהא לבעלה משום איבה.

ב. תקנת פירות נכסי מלוג ו"פרקונה":

**מתניתין:**

**הממאנת**, היא הקטנה שאין לה אב ונישאת בתקנת חכמים, ויצאה מבעלה על ידי שמיאנה בו.<sup>(12)</sup>

**השניה**, היא האשה שהיא קרובה לבעלה בדרגת קרובה שניה כגון אם אמו, ואסורה לו מדרכנו.

**והאיילונית**, שלא הכיר בה בעלה בשעה שנשאה, וקדושיה קדושי טעות הן.

כל אלו אין להן:

א. **כתובה**, היא מנה ומאתיים הניתנים לשאר נשים.<sup>(13)</sup>

**הממאנת**: אינה מקבלת כתובה, שהרי היא זו שמיאנה בו, ואין כתובה אלא למי שהבעל הוא זה שהוציאה.

השניה: קנסוה חכמים שלא תקבל כתובתה משום שעברה על איסור שניה.<sup>(14)</sup>

האיילונית: אין לה כתובה מפני שקדושי טעות הן.

**ולא פירות**,<sup>(15)</sup> היינו דין פירות, כלומר: פדיון האשה אם נשבת [פרקונה] שתקנו חכמים לאשה תחת הפירות שאוכל בעלה.

**הממאנת**: כל עוד שהיא תחתיו חייב הוא בפרקונה, אבל אם לותה כדי להיפדות, ועמדה ומיאנה, אין הבעל חייב לשלם את מה שלותה.<sup>(16)</sup>

וטעם הדבר, מפני שפרקונה הוא מתנאי הכתובה, וכל שאין לה כתובה אין לה תנאי כתובה.<sup>(17)</sup>

השניה: אין בעלה חייב לפדותה אפילו קודם שנתגרשה, מפני שתנאי כתובה

12. נתבאר על פי רש"י; וזה הוא כשיטת שמואל בגמרא שמשנתנו עוסקת בקטנה שיצאה על ידי מיאון, והלכה כמותו, ועל פי שיטה זו תתבאר המשנה בהמשך; אך רב בגמרא, מפרש את משנתנו גם בקטנה הנשואה בנישואים מדברי סופרים שהוציאה בעלה בגט.

13. דין נכסי צאן ברזל שהוא מקבל עליו בכתובה, נכלל בדין בלאות של נכסי צאן ברזל המתבארים בפרטות לקמן קא א, ובהערות שם.

14. הטעם שקנסו חכמים בשניה ואף שאינה אסורה אלא מדרכנו ואילו בנשים הפסולות מדאורייתא לא קנסו כן, וכמבואר בהמשך המשנה, וכן הטעם שקנסו את האשה שלא תקבל את המגיע לה, ולא קנסו את האיש, כל זה התבאר בגמרא ביבמות פה, וכמה שיטות יש בדבר, ורש"י קיצר כאן מאד.

15. פיסקא זו מתבארת כאן על פי פירושו הראשון של רש"י, ובמוסגר הובא כאן פירוש אחר בשם רש"י [אותו פירש ביבמות פג א, ראה שם], והיא שיטת רוב הראשונים כאן, אך ממקומו הוא מוכרע שאין מקום לפירוש זה כאן לשיטת רש"י, והוא סותר את המבואר ברש"י לקמן קא א גבי בלאות כמבואר שם, ראה שם היטב בהערות.

16. נתבאר על פי רש"י, תוספות לקמן קא א ורא"ש; ודין פרקונה הוא כדין מזונות שאין לממאנת כמבואר במשנתנו, ונתבאר בגמרא לקמן דהיינו אם לותה ואכלה.

17. ראה מה שנתבאר על טעם זה בהערה שבהמשך המשנה על דין מזונות שאין לממאנת אם לותה ואכלה, ואף שיש לה מזונות מחיים.

השניה: אין לה מזונות כשבעלה עמה משום דב"עמוד והוצא" היא עומדת, ואם הלך בעלה למדינת הים, ולותה ואכלה, אין לה מזונות משום שתנאי כתובה הוא וקנסו אותה בתנאי כתובתה כשם שקנסו אותה בכתובתה.<sup>(21)</sup>

האיילונית: אין בעלה חייב לשלם לה מה שלותה ואכלה למזונות, כשבינתיים נתברר שהיא איילונית, שהרי קידושי טעות הן.<sup>(22)</sup>

**ולא בלאות:** יתבאר בגמרא באיזה בלאות עוסקת המשנה, וחילוקי הדינים בזה בין שלשת הנשים שבמשנתנו, ושם יתבאר גם טעם דין זה.

ככתובה, ומי שאין לה כתובה אין בעלה חייב לפדותה.<sup>(18)</sup>

האיילונית: אם לותה ואכלה כדי להיפדות ובינתיים הכיר בה בעלה שהיא איילונית ונתברר שהקדושין בטלין, אין הוא צריך לשלם את חובה, שהרי קידושי קדושי טעות הן.<sup>(19)</sup>

**ולא מזונות:**

הממאנת: אם לותה ואכלה בשביל מזונותיה ועמדה ומיאנה אין לה מזונות, כי המזונות תנאי כתובה הן, ומי שאין לה כתובה אין לה מזונות, אבל כל שהיא יושבת תחת בעלה יש לה מזונות ממנו.<sup>(20)</sup>

שמיאנה — ייפטר?!?

ג. לשיטת שמואל לא נאמר דין זה אלא כשמיאנה בו ויצאה על ידי מיאון, ואילו היתה יוצאת בגט אפילו כתובה היה לה, רק שלא נתחייב לה כתובה אלא לכשיציאה הוא ולא שתצא ממנו ולכן אין לה כתובה וכמבואר ברש"י לעיל, ומה טעם יש בדבר להיות ובפועל אין לה כתובה כי לא נתקיימו התנאים המחייבים כתובה לכל אשה, שתפסיד על ידי זה את תנאי הכתובה שנתקיימו בו התנאים המחייבים!?

21. נתבאר על פי רש"י ביבמות פד א, בשילוב דברי רש"י כאן.

22. דין האיילונית לפרקונה ולמזונות נתבאר על פי הר"ן שכתב: איילונית נמי אפשר דבלותה ואכלה קאמר, דאי לאחר שנמצאת איילונית פשיטא דלית לה, ואי ביושבת תחתיו לאחר שהכיר בה, אמאי לית לה, והרי היא כנשאת מתחלה לשם איילונית שיש לה מזונות [כמבואר בהמשך המשנה], [וכדבריו נראה שמפרש המאירי], והוסיף הר"ן: "והרב רמב"ם ז"ל

18. כן נראה מדברי רש"י בפירושו הראשון; ואולם בפירושו השני מבואר שבלאו הכי אין בעלה חייב לפדותה, כיון שאין אני קורא בה "ואותבינך לי לאינתו", וצריך תלמוד.

19. ראה מה שהובא בהערה בהמשך המשנה על מזונות לאיילונית, והוא הדין לענין פרקונה.

20. ברש"י מבואר הטעם שאין לה פרקון ומזונות שלותה ואכלה משום דתנאי כתובה ככתובה, אבל המאירי כתב את הטעם במזונות: "הממאנת הוא מתורת קנס על שמיאנה"; [ומצאנו קנס בממאנת, גם בריטב"א שהובא בהערה בעמוד הבא לענין "בלאות"].

ובישיבות מתקשים בסברתו של רש"י, כי: א. הרי מחיים יש לה מזונות ואף שתנאי כתובה הן, ולמה נגרע כחה כשיצאה ממנו! ב. הרי הלואתה שלותה בשביל מזונות שהוא חייב לה מחיים, וחייבו לשלם את הלואתה של אשה דעלמא הוא משום חיוב מזונות שנתחייב לה כשהיתה נשואה [שהגרושה אין לה מזונות], וכי משום שנתאחר לשלם לה את חובו עד

“קטנה יוצאה בגט [שלא מיאנה בו] אין לה כתובה [ומשום שהקטנה שנישאה אינה אלא כמפותה בעלמא ואינה בכלל כתובה] וכל שכך [אם] ממאנת” [היא בבעלה, שאין לה כתובה] כיון שהיא הגורמת ליציאתה מבעלה. (24)

ואילו שמואל תני את משנתנו בנוסח זה:

“ממאנת [היינו מי שמיאנה ויצאה על ידי מיאונה] אין לה כתובה, אבל [קטנה] ה[י]וצאה בגט [מבעלה, כיון שהוא זה שהוציאה] יש לה כתובה”, שאף הקטנה “נשואה” היא מדרבנן. (25)

ואזרא שמואל לטעמיה [דברי שמואל כאן הם לשיטתו], דאמר שמואל:

א. ממאנת היא שאין לה כתובה כיון שהוציאה את עצמה מבעלה, אבל קטנה היוצאה בגט יש לה כתובה.

וכל מה שאמרנו באילונית, אין זה אלא כשלא הכיר בה בעלה בשעה שנשאה, ומשהכיר בא רצונו להוציאה, אבל אם מתחלה נשאת לשם אילונית, כלומר שהכיר בה בעלה שהיא איילונית בשעה שנשאה, הרי זו יש לה כתובה וכל השאר שנשנו לעיל.

אבל אלמנה הנשואה לכהן גדול, וכן גרושה וחלוצה הנשואות לכהן הדיוט, וכן ממזרת ונתינה לישראל, או בת ישראל לנתין וממזר.

כל אלו יש להם כתובה. (23)

## גמרא:

שנינו במשנה: הממאנת וכו' אין להן כתובה וכו':

רב תני היה שונה את המשנה — בענין ממאנת — בנוסח זה:

24. נתבאר על פי תוספות וכפי שפירש בספר “הפלאה”, שכל האמור כאן דברי רב ושמואל הן לענין מיאון והן לענין גט, הכל שנוי בלשון המשנה; והוכיחו כן מן הסוגיא, ראה שם.

וביבמות קיג א איתא בגמרא: “דתנן, הממאנת והשניה ואילונית אין להן כתובה, אבל יוצאה בגט וקטנה יש לה כתובה”, והלשון משמע שהכל הוא מלשון המשנה [וכדעת שמואל], וכדברי ספר “הפלאה”.

אבל רש”י כתב שם בהדיא לאפוקי מזה: אבל יוצאה בגט וכו', מדיוקא דמתניתין דקתני ממאנת שמעינן מינה וכו'.

25. בפשוטו, כשם שנחלקו לענין כתובה, כך נחלקו לענין פירות [פרקונה] מזונות ובלאות].

השוה בפירוש המשנה אילונית לשניה שאפילו יושבת תחתיו אן לה מזונות”.

23. החלוצה אינה אסורה אלא מדברי סופרים, ואף הנתינה יש אומרים שאינה אסורה אלא מדרבנן, וכל השאר שפורטו כאן אסורות הן מדאורייתא.

וטעם החילוק בין כל אלו לבין השניה שקנסוה חכמים משום שעברה על איסור, נתבאר בגמרא ביבמות דף פה, וכמה שיטות יש בדבר, ורש”י קיצר כאן מאד.

ושם נתבאר עוד, שנשים אלו יש להן פירות ובלאות, ודין המזונות אם הלך בעלה למדינת הים, ואם מת הבעל, נתבאר בגמרא שם בבעייתו של רבי אלעזר לרבי יוחנן, ושתי לשונות נאמרו שם בתשובת רבי יוחנן, וראה בר”ן כאן.

ועוד אמר שמואל לחלק בין קטנה היוצאת במיאון לבין קטנה היוצאת בגט:

ב. קטנה הממאנת, לא פסלה הבעל לאשתו מן [כמו "על"] האחין שלו משום אשת אח. (26)

ולא פסלה מן הכהונה משום גרושה, ומשום שאין אלו גירושין אלא עקירת נישואין הראשונים. (27)

אבל קטנה היוצאה בגט, פסלה מן האחין משום אשת אח שהיא אסורה אף לאחר שיצאה מבעלה, ופסלה מן הכהונה משום גרושה. (28)

ג. קטנה — שהיא אינה ראויה להתעבר וללדת — הממאנת, אינה צריכה להמתין שלשה חדשים עד שתינשא לאחר, ואינה כשאר נשים האסורות ליארס או לינשא עד שיעברו שלשה חדשים, כדי להבחין בין זרע מן הראשון לזרע מן השני, שהמיאון עוקר את הנישואין הראשונים למפרע ואינה נשואה. (29)

אבל קטנה היוצאה בגט — אף שהיא אינה ראויה להתעבר וללדת — הרי זו צריכה להמתין שלשה חדשים, כי אף על פי שאינה ראויה היא להתעבר, לא חילקו חכמים בתקנתן בין הנשואות. ומקשינן על שמואל:

ולפי זה היה ניחא בפשיטות מה שאין מועיל הסברא שהמיאון עוקר את הנישואין למפרע כדי להפסידה כתובתה, והוצרך רש"י לומר את הטעם משום שהיא מוציאה את עצמה מבעלה. ובחידושי רבינו חיים הלוי [אישות ב ט בדיבור האחרון], הביא מדברי הרמב"ם [גירושין יא טז] שטעם ההיתר לקרוביו הוא משום שהמיאון עוקר את הנישואין למפרע, והקשה שם למה אין מועיל טעם זה להפקיע מעשה ידיה ומציאתה, או הפרת נדריה על ידי הבעל, וראה שם מה שביאר בזה דברים עמוקים.

28. בדין זה אף רב שחלוק על שמואל לענין כתובה, וסובר שאין היא אשתו לחייבו כתובה, מודה הוא שהיא חשובה אשתו להיאסר על האחין ולהיפסל משום גרושה, שהרי משנה ביבמות היא כדלקמן. ואפשר שהטעם הוא משום שנתן לה גט ונראית היא כגרושתו.

29. לשון רש"י הוא: אינה צריכה להמתין

26. וכן לא פסלה על אביו משום כלתו, ועל בנו משום אשת אב, ואף הוא אינו נאסר בקרובותיה כגון בתה ואחותה, וכמפורש בהמשך הסוגיא.

27. לשון רש"י הוא: לא פסלה מן האחין שמתרת לקרוביו כאנוסה וכמפותה, דתנן נושא אדם אנוסת אביו; ולא פסלה מן הכהונה משום גרושה, שאין אלו גירושין אלא עקירת נשואים הראשונים, דאמרה אי אפשי בקדושי אמי.

ואין הכרע בלשון רש"י אם מה שהיא מותרת לקרוביו הוא משום שהמיאון עוקר את הנישואין למפרע, או שהוא משום שאין עליה שם נשואה אלא כמפותה היא לענין זה [וכסברת רב לענין כתובה], ולשון רש"י נוטה קצת כפירוש שני.

גם במה שהיא מותרת משום גרושה לכהן אין הכרע בלשון רש"י שהוא משום שהמיאון עוקר את הנישואין למפרע, כי יש לפרש שהמיאון עוקר את הנישואין מכאן ולהבא, וכיון שעל ידי עקירת הנישואין היא מותרת, אינה בכלל גרושה, [ואולם ראה מה שכתב רש"י בטעם היתרה בלי שתמתין שלשה חדשים].